

Танъгъчд болсн Советин негдгч хургин дөчдгч өөн

1918 жилин июль сарин негдн эклэд, гурвн өдр Аадрхид Хальмг танъгъчин Советин негдгч хург болсн болдг. Тер цагас ода күртл дигтэ дөчн джил болв. Хург көдлмшән Аадрхид бaaсн Хальмгин палатд (Хальмг танъгъчин герт) кев,

Танъгъчин Советин түрүн хургин күүндсн ах кергн: Хальмг танъгъчд Советин йос токтах төр күүндж, хург шиидвр гаргъсн болдг. Тер джил Аадрхнә пролетариат январь сарла цагъан хазгудла болн баячудла революцион керг-үүл харсдж дääллддж, тедниг диилдж, балгъснд болн райодт Советин йос токтав.

Тер дарунь 1918 жилин февраль, март сард Хальмг танъгъчин нутгудар олна хург болдж, тер хургтан хальмгуд ним шиидвр гаргъцхав: Советин йос Хальмг танъгъчд токтахмн, энүнд зөвшәл авхин төлә хургин шиидврилг Аадрхнә крайин Советин күцәгч комитетд илгәдж, нег хәрүгинь авхмн, цөөкн улс хургтан шииддж, Аадрхнә крайин күцәгч комитетд эн шиидвртәгъән тедниг илгәхмн гидж. Түүндн Аадрхнә крайин Советин күцәгч комитет Халь-

мгт Советин йос токтах зөвшәл түдлго өгсн мөн.

Хальмг танъгъчин Советин негдгч хург бас нег ик керг — Хальмг танъгъчин Советин күцәгч комитет токтах шиидвр авб. Тер күцәгч комитетиг Аадрхн балгъсн деер бәәлгъхмн гидж хург шиидв. Танъгъчин Советин комитет токтадг учрнь — 1918 жилин март сарин 18-д Аадрхнә крайин Советин күцәгч комитетд Хальмгин секц гарсн болдг. Тер Хальмг секц крайин күцәгч комитетин отдел болдж тоолгдн, хальмг улсин керг-үүл гарддг билә. Хальмг танъгъч бийдән Советин йос токтагъад, йосан гартан авад, талдан гарсн цагт, эн Хальмг секц танъгъчин цуг керг-үүлиг, көдлмшиг чиддж, күдәдж чадш уга болв. Тер учрар танъгъчин Советин негдгч хург крайин күцәгч комитетд бәәсн Хальмг секциг уурулдж, крайин күцәгч комитетәс талдан бәәх, Хальмг танъгъчин Советин күцәгч комитет токтах болдж шиидсн болдг. «Хальмг танъгъчин мал-гер, эдл-аху болн цуг керг-үүлинь эн күцәгч комитет гардхмн» — гидж хург шиидвртән заав.

Хальмг танъгъчин нутг болгнд оln-әмтнә заргъ токтахмн гидж хург бас шиидвр гаргъв. Дакад, Багъ-Дөрвдт, Манцин кецд, Яндгә Мацгт, Эркнд, Багъ-Цоохр Хошуд хойрт, Ик-Цоохр Харахус нутгудт мөшкәрин (следствени) участкс гаргъхмн гидж хург бас шиидлә.

Тиим төрмүдәр Хальмг танъгъчин Советин негдгч хург күүндвр кедж, шиидвр гаргъсмн. Тегәд эн хургин дөчн жилин өөндн хургин гаргъсн шиидвринь сергәдж, келдж бәәнә бидн.

Хальмг танъгъчин Советин негдгч хург болснәс нааран дөчн джил өнгьрв. Эн дөчн джилн туршт мана танъгъчин мал-гер, тәрән-темс, эдл-ахунь сәәнәр өсдж оln, элвг болв. Хар көлсәрн бәәдг хальмг улс йосан гартан бәрдж, сургъуль, эрдм дасдж, цугтан эрдмтә-сургъульта болцхав. Дорас өсдж йовх мана оln багъчуд олар, сәәнәр сургъуль дасдж, цугтан зүст-зүүл эрдмтә болцхав. Эн тоот ач-тус, байр, джиргълиг манд Октябрьск социалистическ революц өгв.